

**Натисніть тут, щоб
купити книгу на сайті
або замовляйте за телефоном:
(0352) 51-97-97, (067) 350-18-70,
(066) 727-17-62**

Я.О. Гладких-Буригіна
Л.П. Павленко

ЩОБ ВЧИТИСЯ БУЛО ЦІКАВО

- Уроки милування і творчості в природі
(за методикою В.О. Сухомлинського)
- Тестові завдання для перевірки аудіативних умінь
учнів за творами В.О. Сухомлинського

1–4 класи

ТЕРНОПІЛЬ
НАВЧАЛЬНА КНИГА – БОГДАН

УДК 371.31
ББК 74.268.1
Г52

Гладких-Буригіна Я.О.

Г52 Щоб вчитися було цікаво : посібник для вчителя / Я.О. Гладких-Буригіна, Л.П. Павленко. — Тернопіль : Навчальна книга — Богдан, 2019. — 80 с.

ISBN 978-966-10-5757-8

У посібнику подано добірку конспектів уроків милування і творчості в природі, розроблених за методикою В.О. Сухомлинського, зміст яких відповідає чинній навчальній програмі для початкових класів.

Запропоновано тестові завдання для перевірки аудіативних умінь, укладені за творами Сухомлинського.

Для вчителів початкових класів, вихователів груп продовженого дня та студентів.

УДК 371.31
ББК 74.268.1

*Охороняється законом про авторське право.
Жодна частина цього видання не може бути відтворена в будь-якому вигляді без
дозволу автора чи видавництва.*

ISBN 978-966-10-5757-8

© Гладких-Буригіна Я.О., Павленко Л.П., 2019
© Навчальна книга — Богдан, 2019

Передмова

Шановні колеги! Ви тримаєте в руках книгу, присвячену справжньому Вчителю, який заклав основи Нової української школи (НУШ) ще до створення незалежної Української держави і присвятив її розбудові все своє життя.

Через роки й десятиріччя ми знову і знову повертаємося до багатого спадку В.О. Сухомлинського, знаходимо безцінні перлини педагогічної науки та загальнолюдських цінностей. Хочеться ширше розчинити перед дітьми двері не тільки у світ науки, а й у довкілля, у навколишній світ. Пригадуючи павлиську «школу під блакитним небом» хочеться подарувати нашим дітям додаткові можливості спілкування з матінкою-природою, яку Сухомлинський вважав першоосновою та першоджерелом навчання маленьких школярів. Усе більше ми впевнюємося у її життєдайному впливові, який неможливо переоцінити. Вчені, науковці, вчителі-практики повернулися обличчям до природи, довкілля. Дуже багато уваги приділяється природовідповідності навчання. Розроблено чимало нових курсів, авторських програм, навчальних дисциплін, підручників: ознайомлення з природою, ознайомлення з довкіллям, валеологія, людина і світ, народознавство, українознавство, екологія тощо.

Школа під блакитним небом... Школа радості... Вона збагачує власне особистісний досвід дитини, дає сплеск для розвитку пам'яті, уваги, уяви, логіки, творчості; дарує психологічний комфорт і психічне здоров'я, можливість самоствердження і самореалізації, що, з огляду на основні Закони та положення освіти, і є головною метою навчання й виховання молодших школярів. Адже основне завдання сучасної педагогічної науки — виховання людини, особистості, адаптованої до самостійного життя і діяльності в сучасному інформаційному суспільстві в усіх її проявах — і як працівника, і як громадянина, і як приватної особи. Під цим кутом зору мусять розглядатися і наслідки освітньої діяльності в різноманітних сферах навчання та виховання.

Відкрийте, шановні, «Державний стандарт початкової освіти», перечитайте poradnik для вчителя «Нова українська школа», пригадайте курси з оволодіння методикою роботи в Новій українській школі і Ви знайдете безліч паралелей у системі роботи В.О. Сухомлинського та в роботі сучасної школи.

Щороку вчителі-сухомлинці на Всеукраїнських та Міжнародних педагогічних читаннях знову і знову звертаються до криниці педагогічного досвіду і створюють цікаві методичні й дидактичні посібники, продовжуючи доводити сучасність і життєвість філософії для дітей неперевершеного українського Вчителя зі світовим ім'ям великого педагога-гуманіста.

Спробували долучитися до цієї цікавої та відповідальної справи і ми. Використання спадщини Василя Олександровича в сучасному навчально-виховному процесі сприяє вирішенню великого кола навчальних завдань, поставлених перед українським учительством Нової української школи (НУШ).

Пропонуємо Вашій увазі цикл уроків милування і творчості в природі за методикою Сухомлинського. Більшість із них інтегровані, є бінарні уроки, що потребують залучення спеціалістів. Взагалі діти початкової ланки позитивно сприймають уроки, які ведуть екологи, біологи, географи, поети, письменники, філологи, бібліотечні працівники тощо.

Також подаємо тестові завдання, укладені за казками й оповіданнями В.О. Сухомлинського. Цікаві вправи допоможуть дітям навчатися у «Школі радості» і «Школі творчості», де завжди панує жива думка, радість навчання та спілкування. Школі, де наші маленькі НУШенята щасливі!

Уроки милування і творчості в природі

(за методикою В.О. Сухомлинського)

У природі В.О. Сухомлинський вбачав вічне джерело дитячого розуму, фантазії, словесної творчості. Великий педагог прагнув, щоб яскраві образи рідної землі живили свідомість дитини впродовж усіх років навчання, щоб закони мислення вперше розкривалися не перед класною дошкою, а серед поля, на лузі, біля річки, в гаю.

Розроблена В.О. Сухомлинським система спостережень за природними явищами має назву «Книга природи». Триста сторінок цієї книги — це триста спостережень за природними явищами, триста яскравих картин рідної землі, які закарбовуються у свідомості молодшого школяра.

Читання Книги природи — не просто цікаві, захопливі прогулянки. Це уроки мислення під блакитним небом.

Теми занять серед природи:

Куди поспішає весняний струмочок?

Чи побувала вже чарівниця-весна на річці?

Чи прийшла вже весна-красна до нашого гаю?

Осінні пригоди в нашому парку.

Природа чекає зими.

Перші сніжинки. Снігопад.

Пташки взимку.

Пробудження природи навесні.

Пролісок.

Калина прокинулася.

Рости, вербичко!

Роса на траві.

Весняна пісня поля.

Живе і неживе в природі.

Сонце — джерело життя на землі.

Як подорожує краплинка води.

Зелений листок — сонячна комора.

Звідки беруться крижані сніжинки на шибках?

Хмуриється зимовий ранок.

Як дерево живе взимку?

*Рибка в акваріумі.
Перші кроки весни.
Бджілка на яблуневій гілці.*

Уроки позакласного читання **«До 100-річчя з Дня народження В.О. Сухомлинського».** **2 клас**

Вчитель колегіуму № 16 м. Кам'янське Гладких-Буригіна Я.О.

Тема. Школа добрих вчинків.

Мета. Ознайомити з життям і творчістю великого педагога; вдосконалювати вміння орієнтуватися в книжці; формувати оцінні судження щодо ознак добра і зла, навички узагальнювати прочитане; збагачувати словниковий запас учнів; виховувати в учнів доброту, чуйність, милосердя у ставленні до близьких і чужих людей, осуд проявів жорстокості, байдужості, заздрощів, ненависті, недобррозичливості.

Обладнання: збірник творів «Позакласне читання»; збірки творів В. Сухомлинського «Казки школи під голубим небом», «Чиста криниця»; портрет В.О. Сухомлинського; ілюстрації; малюнки учнів до творів.

Хід уроку

«Хороший вчитель — це насамперед людина, яка любить дітей, знаходить радість у спілкуванні з ними, вірить у те, що кожна дитина може стати доброю людиною, вміє дружити з дітьми, бере близько до серця дитячі радощі і прикрощі, знає душу дитини, ніколи не забуває, що й сам був дитиною».

Василь Сухомлинський

1. Робота з виставкою книжок.

- Які твори до уроку ви читали?
- Як ви добирали твори до уроку?
- Які твори вам найбільше сподобались?
- Твори якого автора вам зустрічались найчастіше?
- З назвою якої збірки співзвучна тема уроку?

2. Повідомлення про життя В.О. Сухомлинського.

На дошці портрет письменника із записом: (1918–1970)

Довідкове бюро.

Що ви знаєте про В.О. Сухомлинського?

1. Заслужений вчитель України.
2. Відомий письменник.
3. Писав для вчителів, батьків.
4. Для дітей писав казки, оповідання.

Виступ всезнайок.

1-й учень: Народився Василь Олександрович Сухомлинський 28 вересня 1918 року в с. Василівці на Кіровоградщині. Батько письменника працював столяром, був освіченою і шанованою людиною в селі.

2-й учень: Василь Олександрович був учасником війни. Після поранення повернувся додому. В 1948 році стає директором Павлівської середньої школи. Написав багато творів для дітей. 2 вересня 1970 року Василя Олександровича не стало.

3-й учень: В.О. Сухомлинський — великий педагог, письменник. Він дуже любив дітей. Для них написав про ласкаве сонечко і м'яку зелену травичку, про працелюбних мурашок, веселого метелика, про дітей.

4-й учень: Сухомлинський був доброю людиною і хотів, щоб його вихованці і всі діти виростили добрими, чуйними, працюючими, любили і поважали своїх батьків, рідну землю, Батьківщину.

3. Обговорення прочитаних творів.

1. «Красиві слова і красиве діло»

а) Пояснити заголовок оповідання.

— Красиве слово і красиве діло — це одне і те ж?

б) Словникова робота.

Пояснити вислів «Мокрий, як хлющ».

- Коли і де відбувається подія, описана в оповіданні?
- Назвіть героїв оповідання.
- Що сталося літнього дня з хлопчиками?
- Прочитайте рядки з тексту, з яких можна дізнатися, що дощ був сильний.
- Хто ще сховався в хатині від дощу? (Підтвердіть рядками з тексту).
- Як повели себе три товариші щодо цього хлопчика?
- Прочитайте, як повівся третій товариш?
- Які слова тексту висловлюють головну думку?

- Що б ви зробили на місці хлопчика, якому віддали суху сорочку?

2. «Щоб ти став кращий»

3. «Врятував сонечко»

4. Читання та обговорення творів.

1. «Сива волосинка»

а) Читання мовчки.

б) Читання вголос «ланцюжком».

в) Бесіда за змістом оповідання:

1. Що побачив Михайлик у косі матері?

2. Про що запитав хлопчик маму через кілька днів?

3. Від чого боліло серце в матері?

4. Чи зрозумів свою провину хлопчик?

5. Придумайте продовження оповідання.

2. «Хто кого веде додому»

5. Літературна гра (з використанням ІКТ).

Утворити прислів'я, приказки. Пояснити, коли так говорять.

У кого совісті нема,

стежка утоптана.

З поганої трави

добрих людей.

Сам себе раз у

той і собі має.

До доброї криниці

не буде доброго сіна.

Світ не без

нема й сорому.

Хто людям добра бажає,

рік любить.

6. Підсумок.

- Чому урок має назву «Школа добрих вчинків»?

- Чого вчать нас твори Василя Сухомлинського?

Тема. Казкар-Добротворець української «Школи радості». В гостях у В.О. Сухомлинського.

Мета. Ознайомити дітей з короткою біографією В.О. Сухомлинського, його творчістю як вчителя та казкаря; вчити спостерігати довкілля та художньо виражати свої думки стосовно краси навколишнього світу на папері за допомогою слів; формувати найкращі людські риси, бажання жити серед краси і творити красу та добро; показати роль казки в житті людини.

Матеріали. Книжки В.О. Сухомлинського, фото, ілюстрації, дитячі малюнки, казки.

Попередня робота. Знайомство з творчістю та біографією В.О. Сухомлинського, вправи на складання мініатюр, ілюстрування творів українського Добротворця.

Хід уроку

Вчитель. Жила собі на землі Людина. Вчилася, трудилася, до школи ходила, свою землю любила... Вирішила Людина красу довкілля дітям подарувати — вчителем стати. Поїхала зі свого села до Кіровограда і там, в інституті, вивчилася на вчителя. Тільки не довелося Людині довго на землі своїй працювати. Налетіли вороги — чорні яструби. Стали землю паплюжити, людей вбивати та в рабство забирати, красу нівечити... І пішла Людина красу від ворога захищати. Поранили Людину... Найкращі лікарі її лікували, вилікували поранену руку і тіло, але воювати Людина більше не могла. Сказали лікарі: «Багато на світі зла. Чорні хмари війни закривають світ краси і добра. Йди до людей, Добротворцю, краси рідної землі охоронцю, даруй людям красу, вчи добра...» І пішла Людина між люди, творила красу до останнього подиху, дарувала людям радість. Воїн знову став Учителем, створив для своїх учнів «Школу радості». У добрі та радості виховував хороших красивих людей, здатних нести у світ мир, добро та красу. Тією людиною був...

Діти. Василь Олександрович Сухомлинський.

Вчитель. Так, діти. У своєму рідному Павлиші заснував він для маленьких діточок «Школу радості». Це була школа життя в природі під відкритим небом, школа мислення, милування, школа думки, краси, праці для душі і тіла. Разом із дітьми Вчитель ходив

до лісу, на луг, на ферму, в теплиці тощо. Діти вчилися спостерігати, бачити і чути, мислити і відчувати, розуміти красу довкілля і любити цей найкращий край у світі — свою Батьківщину.

(У нас на уроках все це розповідали самі діти, які завдяки спеціальним заняттям у бібліотеці та студії «ЧяК» чимало вже знали про Сухомлинського як Людину, Вчителя, науковця та письменника. Тож не вчитель розповідав дітям про Василя Олександровича, а наше бібліотечне довідкове бюро).

Вчитель. Друзі, а пам'ятаєте, скільки оповідань і казок створили діти і Вчитель у своїй «Школі радості»?

(Діти пригадують твори Сухомлинського, особливу увагу приділяючи казкам. Слід хоч одну-дві казочки розібрати більш ґрунтовно перед тим, як запропонувати провести урок казки у власній школі просто неба).

Вчитель. А спробуймо хоч на мить уявити себе серед учнів Василя Олександровича. Ось наша школа просто неба. Ось наші любі учні — казкотворці, казкарі. А ось — наша земля, маленька наша Батьківщина, що дарує нам красу, силу і натхнення.

На нашій улюбленій галявині ми підслухаємо і підглянемо в Матінки-Природи багато чарівних казок. Ось їхні герої, погляньте! Сонечко в небі, листячко на дереві, травичка під ніжками, жовта кульбабка та прудка мурашка. Галявинка щохвилини розповідає нам свої казки, але побачити і почути їх може лише той, хто любить природу, хто чистий душею. Отож, слухайте, казка починається...

Одного разу маленькому хлопчикові стало сумно самому вдома. Він стояв біля віконечка і майже плакав, адже це був зовсім маленький хлопчик. Раптом подув вітер і зірвав листочок із клена. Листочок приліпився до скла, і здивований малюк прочитав по складах, адже був ще зовсім маленький: «Те-бе кли-че каз-ка, виходь у двір!» Хлопчик одягнувся і пішов гуляти. Але казки в дворі не знайшов і сів на лавку, щоб знову заплакати. Аж ось поруч присіла маленька гарненька дівчинка з кісками, посміхнулась до нього. Хлопчик образився: «Ич, посміхається тут!» Хотів прогнати веселу дівчинку, але тільки замахнувся рукою, а дівчинки вже нема! На лавочці лежить кленовий листочок: «Дивись навкруги. Шукай казку...» І ніжки самі собою повели маленького сумного хлопчика до берізки на галявинці, а там... Сонечко розповідало свою сонячну казку, квіточка — свою барвисту, струмочок — свою дзвінку, синичка — свою веселу, травичка — свою зелену...

А хлопчик стояв посеред галявини, дивився, слухав і усміхався. Навкруги жили безліч чудових чарівних казочок! Хлопчиків оповідала їх Матінка-Природа. Поглянь, послухай, помисли — вона й тобі їх розкаже залюбки, а ти вже, будь ласка, запам'ятай і хоч одну розкажи нам.

(Діти розповідають чи записують, а потім вже розповідають. Учитель намагається звернути увагу на найвдаліші і найголовніші слова, моменти, епізоди — найсуттєвіше, щоб потім все це записати у «Книжечці Матінки-Природи», презентація якої відбувається на одному з бібліотечних уроків у міській дитячій бібліотеці.

Вчитель проводить декілька вправ за методикою Іванова, допомагаючи дітям «увійти в образ». Наприклад: «Я — квіточка. Я расту серед сестричок-квіточок. Я тягну до сонечка свої ручки-пелюсточки. Я танцюю з вітерцем чарівний вальс...»

Діти розходяться по галявинці хто — куди і «шукають» свою казку, яку потім розказують нам усім).

Вчитель. Матінко-Природо!

Яви свою ласку. Поділись секретами —

Розкажи нам казку...

Будем тебе завжди

Ми оберігати, щоб могла ти дітям

Казочки розповідати.

Гарна дуже наша Школа просто неба,

В Матінки-Природи Добре вчитись треба.

Бережіть дерева, трави, квіти, небо голубе.

Берегти Природу —

Вберегти себе!

Казка про казку

Украв Господь українцям за їхню ширю душу і гарну працю найкращої землі. Недарма ж кажуть: Україна — вкрайна нам Богом земля, рай на землі. Заздрісно стало іншим народам. Чому це українцям дісталася найкраща земля від Бога? І почали вони надії марні плекати — божу землю

в українців відібрати. Людей мучили-били, ліси-поля вирубали-палили. Тяжко й гірко вкраїнці жили, але не віддали своєї землі; мучились дуже й іншою долю плекали в думках. Вірили ширю у те, що вже скоро згинуть в безодню їхні нужда й горе. І щоб надія та в людях жила, казка народна у люди пішла. В ній сподівання і думи народу про мир та любов, про талант та свободу. Слухали казку і діти, й старі, вірили в щастя на рідній землі. Вірили ширю, а це вже немало. Казка сьогодні дійсністю стала! Згинуло горе, неволя і страх, та наше минуле живе у казках, щоб ми пам'ятали якого ми роду і чим наш народ заплатив за свободу! В наших казках є добро, щирість, ласка. Любові навчає нас українська казка. Люблять казки наші й місто, й село, бо в них добро завжди перемагає зло. Тисячоліття вже казки живуть... А тепер, діти, в добру путь! Слухайте, будь ласка, українську казку

Про чорну хмарку

Жила в небі чорна хмарка, вона блискала, гриміла, гуркотіла та була дуже похмура. (Чому вона була така, я й сама не знаю). Одного разу в лісі зібралися на свято всі звірі. Птахи співали веселих пісень, зайці, лисенята, вовки, ведмежата грали в цікаві ігри. Навіть рибки в річці танцювали свій танок. Усім було весело, радісно. Тільки хмаринка насупилася: вона ні з ким не водилася (бо кому сподобається, коли на нього поливають дощем або гримлять?) Та хмарці дуже хотілося бути разом з усіма, тому вона підкралась близенько і слухала. А раптом хтось згадає про неї!? Аж ось... «Де ж поділася наша грималка? — запитав хтось, — адже без неї не буде в нас салюту!» «Ось, ось де я! Я зроблю вам все!» — відповіла хмаринка і радісно посміхнулася.

Тут усі побачили, яка вона мила, лагідна, весела і... біленька (вона ж посміхнулася і стала біленька-біленька). А коли настав вечір звірята зачудовано дивилися в небо. Там... там пило, переливалося, мигтіло, крутилося, гриміло, блищало... Такого чудового салюту ще не бачив ніхто на веселій галявині.

Софія Іванова

Карась і щука

Жила у річці щука. Вона була хижа, зла. Якось вийшла щука на полювання. Аж ось назустріч карасик. Щука й каже: «Я тебе з'їм!» «Не їж мене, я тобі у пригоді стану!» — відказав карасик.

Прийшов рибалка на річку, а карасик побачив його, заховався. Аж ось і щука пливе — здобич шукати. Побачила черв'яка та до нього. А тут карасик кричить: «Не чіпляйся, щуко, бо на гачок попадешся!» Щука тоді назад! Так і віддячив карасик щуці за те, що вона колись не з'їла його — пожаліла.

Осінь знайшла собі друзів

Жили в господині Катерини кошеня Мурчик, цуценя Хвостик та мишеня Сірчик.

Одного осіннього вечора друзі дивилися у вікно на чудовий листопад. І побачили красуню. Запитав Мурчик у господині Катерини:

— Хто це ходить такий гарний?

— Це наша красуня Осінь. Дивись, які гарні вона розкидає листочки та гриби! Завтра треба піти назбирати гербарій та багато-багато грибочків.

Зранку друзі пішли на прогулянку. Мурчик, Хвостик та Сірчик назбирали дуже гарний великий букет листочків, а господиня нашукала багато-багато грибів. Прийшли вони додому і побачили там красуню Осінь:

